

НАШ АЛЬБОМ: Поезії Христї Алчевської, І. Франка, Невідомого, С. Яричевського I, 4, 12, 102	
З ЧУЖИХ ПОЕТІВ: Й. В. Гете, Новий Амадіс 118	
З ПАПЕРІВ ШЕВЧЕНКА. Передмова до другого видання Кобзаря.....	2
ІВАН ФРАНКО: Терен у нозі (кінець)	6
МИКОЛА САДОВСЬКИЙ: Спомини з російсько-ту- рецької війни 1877—1878 року (кінець).....	13
ГНАТ ХОТКЕВИЧ: Лихо- літте (кінець)	28
МИХАЙЛО ЛОЗИНСЬКИЙ: Становище польських і великоруських соціалі- стичних партій до укра- їнського питання (далі) 43	
ЖУК: Мені казали: „Ще молодий“	62
ІВ. ФРАНКО: Стара Русь IV	66
ПЕТКО ТОДОРОВ: Гу- сярева мати	80
П. ЩЕГОЛЕВ: Семен О- лійничук	84
ТАН: Нариси з чукотсько- го життя. II. Хто пер- ший пролив кров на землі	103
ВОЛОДИМИР ГНАТЮК: Польська правда і ру- ська ненаситність	119
ЕДГАР ВАЛЕС: Суд чо- тирьох (далі).....	130
МИХ. ГРУШЕВСЬКИЙ: З біжучої хвилі.....	145
МИХАЙЛО ЛОЗИНСЬКИЙ: Із австрійської України 150	
Бібліографія	162
Книжки надіслані до ре- дакції	166
Оголошення	168

Редакційний комітет:

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

ДР. ІВАН ФРАНКО.

РІЧНИК ІХ. ТОМ XXXVI.
КНИЖКА Х. ЗА ЖОВТЕНЬ.

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗИЇ КОЧАН
ЗДА

ЛІТЕРАТУРНО- НАУКОВИЙ ВІСТНИК

ЛЬВІВ.

З друкарні Наукового Тов. ім. Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ПЕТКО ТОДОРОВ.

ГУСЛЯРЕВА МАТИ.

Коли невістки не можуть їй догодити, тоді донька запрошує її до себе. Вона вже давно живе самотна, не вважаючи на свої старі літа. Вона має і синів і невістки і доньку, але все таки живе сама. Вона могла би тепер жити спокійно і на старости любувати ся внуками та радувати ся. Всі шанують її, як матір, невістки надскакують їй, а сини падькають ся коло неї. Весною її поля орють насамперед; настануть жнива — її засіви не перестоять і не висиплюють ся. А зимою, коли надійдуть сьвята, котрий будь син або невістка йдуть запросити її до себе; бабку Гену садять усе на почесне місце серед гостей і послугують їй напереді одно перед одним, і сини і невістки і донька і внуки. Вона їсть і пє з ними, але як надійде пора вертати до дому, ніякий мороз не стримає її і вона відходить до себе.

В той дїм увійшла вона молодою дівчиною, доглядала тестя й тещі, родила діти й виховувала; звідси виводила вона мужа на тамтой сьвіт, тай діти розлетіли ся звідси, як птахи з гнізда... Думала стара Гена, що наймолодший син візьме собі жінку, підмогу для її старости; та він, гультаїско, нічим не хотів клопотати ся. Взяв під паху солодковзучні гуслі і пішов волочити ся по чужині. Ні слуху ні духу про нього і вона не знає навіть, чи він живе, чи вмер — тай він також не знає...

Чи засядуть усі до стола, вона відчуває його брак; чи постукає хто до дверей, вона біжить поглянути, чи не він; а коли засне, їй прочуваєть ся його весела пісня і вона прокидаєть ся серед ночі, підіймає голову, а коли побачить повішені на стїні старі гуслі з порваними струнами, їй стане ще важше...

Але вона не покине свого дому пугачам та совам.

Дали їй в товариші старшу внучку, аби було кому води їй принести та з ким словом перекинути ся. І з нею одною бабуся Гена не допустить, аби в її хаті було брудно, або в загороді був нелад. Хоч вона й стара, але стїни в неї все підведені, а в садку цвітуть такі сьвіжі і запашні цьвіти, немов би ними піклувала ся молода женщина, забувши про все... Колиж побачить який нелад або завважає сьміте, серце стиснесть ся їй... — „Ех, говорить вона

внучці, нині-завтра замкну очі і все опустіє; хата розвалить ся, подвіре заросте буряном і почнуть тут вити котюги-волоцюги...

І вона немов побоюючись, аби хто з сусідів не доглянув не-порядку, згинаєть ся і вимикає бурян...

Баба Гена напучує та вчить унуку, аби стала господарною газдинею. Ні до студні, ні на танці не пустить її саму без догляду, а зимою спонукує її сама уряджувати вечерниці. І всі парубки та дівчата з села збирають ся до просторої хати баби Гени; сильний огонь бухає в печі; від часу до часу Гена розносить сама горіхи і сушені сливи та обдаровує ними гостей.

— Нині я посиджу на припічку, а ви заспівайте мені пісню Нена!

Несміливі дівчата переглядають ся, усьміхають ся, схиляють зарум'янені лица, аж хтось у кутку зачне несміло пісню, її підхопить одна, друга, третя і полетєть ся легко, свобідно складна пісня безжурного гусяря. Мати захоплена вслухуєть ся в пісню і в шріях переносить ся сама в синові придибашки.

...Увесь день сходив на сьміхах, суятні, весь день не хотів ніхто посидіти тихо. Одні жартували з дівчатами в веселих танцях, иньші розкошували ся під зеленим буком огнистим вином, а пізно вечером помчали ся всі на вороних конях до села. Гусярь — перший, гусярь по переду всіх... А позад нього мчуть ся і порскають бистроногі коні, і свобідно повівають їх чорні гриви. — Коли летіли черєз ліс, — ліс колисав ся без вітру; коли скакали по почю, — воно сьвітило ся без огню...

А серед поля розложив ся табор мандрівних Циганів. — „Ми нині зібрали ся разом, усі переповнені щастєм, ходім іще спитати Циганки, що кому готовить доля“ — крикнув очайдушний їздець і всі звернули свої коні до табору.

І почала ворожити ворожка і всі по черзі довідували ся, що кого чекає. На самім кінці підійшов гусярь.

— Циганко, чорномаза чарівнице, а мені що скажеш? І Нено стягнув поводи так туго, що кінь присів на задні ноги.

— Що тебе чекає? Скажи, які дарунки везеш батькови, матери, сестрам і братам?

— Дарунок — я сам; я приношу радість і втіху...

— Най не покидає тебе вдача, але доля жде тебе иньша. Тебе слухає кожний, але тобі нікого слухати. Тобі не скаже ніхто того, що ти кажеш иньшим. Ти будеш приносити всім радість, але

тебе ніхто не розвеселить. Коли зберуться танці, ти все будеш поправляти, за всім будеш наглядати, аби всі веселилися, але сам не будеш брати участі в танцях, аби натішити їх веселістю...

І почалася молодіж далі — бо хто буде вірити Циганці?... Гусляр знов перший, знов на переді. А слідом за ним мчуться бистроногі коні, свобідно повівають їх чорні гриви.

Пророцтво ворожки дійшло до неба і його вислухав Господь. Одного доля сповнилася, другого не сповнилася, один став щасливим, другий ні, але ніхто не міг зрозуміти долі гусляря. — Всі липнуть до нього, приймають його радо, всі його люблять, тай він усіх любить. Коли хто з ровесників женитьсь, просить його за першого дружбу, і він несе прибрану весільну чашу, і все дістає в дарунок вишивану сорочку, — всі вже знайшли собі подруг життя, всі вже пристроїлися, лиш він не звив собі ще гнізда...

— Нено, — зачинала докоряти йому мати — знайди собі подругу життя, най вступить моє місце.

— А деж мені її шукати, мамочко? Коли я граю їм, вони гуляють і всі тоді рум'яні, як яблуко, і всі мені по серцю. Та коли введу її в хату, вона пожовкне як айва.

І став гусляр старим парубком.

Коли в неділю коло полудня починав серед села грати, то й молодий і старий збігалися на танці. Молодий танцюрист настроїть на бакир шапку, прибере юнацьку позу: тут збереться недосьвідна молодіж, хлопці і дівчата поберуться за руки і повільно стануть виводити танець. Посеред танечників стоїть гусляр і з під його пальців висмикаються жваво солодкі звуки... І хіхи і крики і тупіт розходяться на всі боки. Гусляр споглядає на рум'яні дівчата, грає, а коли завважує, що подибують палкі погляди, що незаметно мякне мужеська сила, або що схвильовано заколишеся дівоча груди, йому бажається кинути на землю гуслі і пустити себе самому в танець та гуляти, веселити до занепаду... Він веселить усіх, розбуджує серця, а сам стоїть одним-одніським і в нічийм серці не стрічає співчуття.

Йому пригадалося пророцтво Циганки, він покинув хату, покинув село і пішов сіромахою по світі. Де збереться ярмарок, там уже танцюють під його гру нестро попробирані дівчата; де веселятьсь, широкою філею розносить його

пісня; на заручинах та весілях він грає для потіхи матери молоді...

Та коли смеркне і всі поспішають до рідного огнища, гусярь іде, аби пропити все, чим його обдарували... І він сідає серед шинку, кладе перед себе іскристе вино і попиває мовчки чарку за чаркою. А коли в таємничій п'яній затишності загоріли пусті загороди, тоді бере він свої старі гуслі і невірною філею розливають ся його пісня :

Гусярь не годує сімі,
Гусярь не збиває грошей,
Він шукає, шукає усе,
Де вино п'янійше,
Де горівка міцнійша,
Щоб знайти та напитись...

І замовкнуть голоси співачок, поглянуть на бабу Гену, а та ледви здержує ся. Підійме посивілу голову і страдальна усмішка немов розгладить її поморщене лице.

— З серцем був хлопець і не міг здержати свого серця. Най хоронить його Господь, де він тепер...

І вона обертаєть ся, аби поправити головні в догасаючій огнищі.

Потім знов погляне привітно на співачок і в її серця немов камінь асунеть ся.

Переклав В. ГНАТЮК.

